

אסר גופו בטלטול

בר"ן נדרים ט"ז ב אי דאפשר לאסור בנדר גם דבר שאין בו הנאה וכגון קונם זריקת צרור עלי אסור, (וע' באו"ש פ"ג מנדרים ה"ו ובס' זכר דבר סי' ח), ולכא' ה"ה שיכול לאסור צרור שלו בזריקה על אחרים.

והנה בדף מ"ב מבואר שאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, וע"כ האומר לבנו קונים שאתה נהנה לי בחיי ובמותו אם מת לא יירשנו, והנה לפ"ז האוסר על אחרים לטלטל גופו בחיי ובמותו, אם מת א"א לקברו,

וצריך לקברו ע"י עממין. ואם אמר מחייו שאוטר עצמו בטלטול משעה לפני מותו ועד עולם לא יוכל להשאל על נדר זה דאין נשאלין על הנדר עד שיחול כמבואר בדף צ' ע"א ושוי"ע סי' רכ"ח סי"ז. ושדר לן הגר"ח קניבסקי "על אחרים יתכן דל"ש לאסור דבר שאין בו הנאה".

והנה כתבתי ע"ז לגרמ"ק: בשו"ע סי'
תקפ"ו סי"ה אבל אם אמר קונם לתקיעתו
עלי אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה,
ובמ"ב שם מבואר של"ש בזה מצוות לאו
ליהנות ניתנו כיון שאסר את השופר
לתקיעה ולא להנאה וכד' הר"ן שיכול
לאסור צרור בזריקה, ולהג"ל יתחדש שכ"ז
דוקא באדם שאוסר על עצמו, אבל אם אסר
שופר שלו על אחרים לתקיעה אין אסורים
לתקוע שאין אדם אוסר חפץ שלו על אחרים
אלא בהנאה ולא במעשה.

אבל צ"ב החילוק מ"ש שעל עצמו יכול לאסור גם בטלטול ועל אחרים רק בהנאה, והרי יש לו בעלות למנוע מחבירו לזרוק צרור זה וא"כ למה אין יכול לאסור עליו בנדר.

ונראה דבזכר יצחק סי' מ"א כ' שד' הר"ן שיכול לאסור
צרוור בזריקה הם לשי' בדף ב' שיעיקר הנדר גם בלא התפסה,
אבל אם עיקר הנדר בהתפסה ל"ש לאסור בזריקה אלא רק
בדבר שכמותו אסור בהקדש.

והנה בט"ז סי' ר"ה ס"ק ד' מבואר בד' תשו' הרא"ש שעל עצמו יכול לאסור גם בלא התפסה ועל אחרים דוקא בהתפסה, וכ"נ שם בש"ך ס"ק ז'.

ולפי"ז הואיל וא"א אלא בהתפסה בהקדש והרי בהקדש אין איסור אלא בהנאה ולא בזריקה, א"כ מבואר החילוק שעל עצמו יכול לאסור גם בזריקה ועל אחרים אין יכול.

אבל במל"מ מ"א מנדרים ה"א כ' שבוטור סי' רכ"ד כ' האומר הרי אתה אסור בהנאתי דאסור ומבואר דאוסר על אחרים בלא התפסה, גם יש להוכיח מנדרים ה' א' אבל אמר מודרני הימך לחודיה שניהן אסורין, וכאן אין לשון התפסה ואעפ"כ יכול לאסור על חבירו.

גם עיקר ד' הזכר יצחק הנ"ל צ"ב שאף שהר"ן ס"ל דעיקר הנדר גם בלא התפסה אבל שם איירי הר"ן שאמר קונם צרור לזריקה, ונמצא שהתפיס בדבר שאין בהקדש איסור כמותו ואעפ"כ מהני.

השיב הגרמ"ק: הבנתי של"ש לאסור על אחרים זריקת צרור כיון שאין בו הנאה א"י לעשות דנינים עליו רק על עצמו שייך לאסור המציאות. עכ"ל.

שוב הראוני שמפורש בנמק"י נדרים ט"ז שיכול לאסור צרור בזריקה גם על אחרים.

ובמק"א כתבנו להעיר עוד דהנה בסנהדרין קי"ב מבואר ששלל עיר הנידחת שחוצה לה נאסר בנקבצים לתוכה, וע"ש ברש"י שיכולים להקבץ בה באותו יום, ומבואר בחי' הר"ן שם קי"ג דאם אין נקבצים בה מחמת איסור לא חשיב שלל עיר הנידחת. ומה"ט מבואר שם שמע"ש שנכנס לירושלים לא

חשיב שלל עיר הנידחת משום שקלטוהו מחיצות ואף שמוציא לקלוט דרבנן, ופוי' הר"ן משום שכיון שמדברנן אסור לקחתם לעיר הנידחת לא חשיב נקבצים לתוכה, וא"כ יש עצה לאנשי עיר הנידחת שלא יאבד ממנום שחוץ לעיר שיכול לאסור את נכסיו שלא יביאו אותם לעיר הנידחת ומהני גם לאחר מיתתו ושוב חשיב אין נקבצים.

גם ק' שכל א' שדנוהו למיתה יאסור עצמו על אחרים שלא יזיזוהו ושוב א"א להרגו והרי נדר חל לבטל מצוה.

והי' אפ"ל עוד דנהה הרשב"א בנדרי' דף ט"ז הק' במה דנדרים חלי'ם
על דבר מצוה דליתי עשה דסוכה וידחה לאו דנדר,
ותי' דיש בנדר גם עשה דככל היוצא מפיו יעשה,
וכ"כ החינוך במצוה ל', וק' דהרי ביבמות מבואר
שעשה דוחה ל"ת ועשה דאיתיה בשאלה, והק' כו
בהגהות המל"מ שעל החינוך, וכן הק' בשער המלך
הל' נדרים פ"ג ע"ד הרשב"א, ותי' שכל ד' הגמי'
דעדל"ת ועשה באיתיה בשאלה, היינו רק בעשה
דמצורע דחמיר משום גדול השלום. ובשלמי
נדרים בנדרים דף ט"ז הק' דכ"ז למ"ד מצורע
מוחלט אסור בתש"מ אבל למ"ד מוחלט מותר
מאי איכא למימר. ומיהו ע' בש"מ ב"מ דף ל"א
דאמרי' גדול השלום אף למ"ד מצורע
מוחלט מותר משום דמ"מ אין אשתו רוצה
להיות עמו דכתיב בדד ישב ע"כ שייך גדול
השלום גם למ"ד מוחלט מותר. ובאמת
שבשו"ת הרשב"א ח"ג סי' שמי' הובא שהרשב"א
עצמו נשאל בקו' זו דהרי איתיה בשאלה וכי' תי' זה
דבאמת גם באיתיה בשאלה אית' לסי' מאי
אולמי' דהאי עשה מהאי עשה ורק במצורע משום
גדול השלום מהני ע"ש.

והנה באו"ש הל' חו"מ כ' שאין עשה שבגברא דוחה ל"ת שבחפצא, ולפי"ז מיושב דעשה דמצה וכדו' אין דוחה איסור של נדרים שהוא בחפצא, וכי"ז עשה דמצה אבל עשה של קבורה וכן עשה של הריגה הרי הוא ג"כ עשה בחפצא ושפיר עדל"ת, וא"כ אף שאסר על עצמו שלא יטלטלוהו, מ"מ אתי עשה דקבורה או של הריגת מחויבי מיתה ודחי לל"ת.

תנאי בהתרת נדרים

מעשה באדם שנדר ליתן עשרת אלפים דאלר לצדקה, ושוב בא לפני ב"ד ואמר שקשה לו ליתן סכום זה ויכול ליתן רק חמשת אלפים וע"כ מבקש שיתירו לו נדרו, והנה אדם זה יכול ליתן חמשת אלפים, אבל אם יתירו לו נדרו הרי לא יצטרך ליתן כלום, ודנו אם אפשר להתיר לו באופן שיהיה חייב מ"מ ליתן חמשת אלפים, והרי נדר שהותר מקצתו הותר כולו, וא"כ אף אם יתירו לו רק מקצת הנדר לענין מה שקשה לו ליתן יותר כל הנדר.

והנה בישיירי כנסת הגדולה יו"ד סי' רכ"ט אות ח' כ' וז"ל אמר המאסף מ"ל
דלא אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא בסתם אבל במפרש שרוצה
להתיר המקצת אבל המקצת אינו רוצה להתיר הא ודאי פשיטא דלא אמרינן
נדר שהותר מקצתו הותר כולו, וכן משמע למהר"י קארו בתשו' כ"י כת' דלא
התיר המקצת אלא בתנאי שיקיים המקצת האחר הותר מקצתו לא הותר
כולו ואין נראה מדברי הרדב"ז ח"א סי' קע"ח בשם הרטב"א כו' עכ"ל, וכן
הובא ד"ז בבית לחם יהודה שנדפס על השו"ע סי' רכ"ט סי"א, ובדרך אמונה
הל' תרו"מ פ"ד (סי"ק קע"ח) בציון ההלכה סי"ק תס"ז הביא כן בשם כנה"ג
בשם אבקת רוכל להב"י.

ונומצא כאן חידוש דאף שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, אבל אם התיירו מפורש רק חלק אחד ושחלקו אחר לא יותר לא אמר'י בזה נדר שהותר מקצתו

הותר כולו, ומבואר לפי דנדר שהותר מקצתו הותר כולו אינו דין שהשאר בטל ממילא, אלא שההיתר חל על הכל, וא"כ אפשר להגביל את ההיתר שלא יתיר את כולו אלא רק מקצתו.

ועפ"ז הי' אפשר ליישב קו' התו' שבועות כ"ז ב' גבי קיבל ב' נזירות ונשאל על א' מהם למה לא נימא הותר מקצתו הותר כולו, והי' אפ"ל דאיירי שהתירו מפורש רק אחת.

והנה מקור ד"ז הוא בב"י בס' אבקת רוכל ולא ציינו שם את מקומו, והנה כפי הנראה שהכוונה לסי' קפ"ג ושם איירי במי שנשבע לרבו שלא ילך ללמוד אצל שום רב אחר חוץ ממנו, וגם נשבע שלא יפסיק ללמוד עד שיהיה בן כ' שנה, ואירע שרבו היה צריך לצאת מהעיר ולא היה יכול ללמוד, והתיר לו נדרו ובתנאי שימשיך ללמוד עד כ' שנה כחלק השני שבנדרו, והתלמיד אמר שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, וע"ז כ' שם דל"ש כן כיון שהתנה בהיתר שלא יפסיק לימודו עד כ' שנה, וכן משמע מל' השיירי כנסת הגדולה הני"ל, בשם הב"י שכי' דלא התיר המקצת אלא בתנאי שיקיים המקצת האחר הותר מקצתו לא הותר כולו.

ולכא' מזה אין ראי' שיכול לומר שמתיר מקצת הנדר בלבד ולא השאר, כיון דשם איירי בהתרה על תנאי והיינו שבאמת אפשר שהותר הכל משום נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אלא שמ"מ התנה עמו שאם לא יקיים את החלקו השני של הנדר אינו מתיר כלום, והיינו שהתנה עמו שיקיים את חלקו השני של הנדר אף שבאמת הותר, וכיון שהתנה שאם לא כן אינו מתיר ממילא שחייב לקיימו ואף שאין כאן נדר, וא"כ לכא' אין ראי' שאפשר להגביל ההיתר רק למקצת הנדר.

אבל מ"מ נתחדש כאן שאפשר שהחכם יעשה תנאי בהתרת הנדר. וא"כ באופן הני"ל אפשר להתיר לו את כל נדרו ובתנאי שיתן מ"מ חמשת אלפים לצדקה ואם לא יתן לא תהא התרה על נדרו.

וזה דבר מחדש דשיך תנאי בהתרת הנדר, וכמדומ' שלא מצינו זאת להדיא בספרי הפוסקים, וכבר נסתפקו בגדר התרת נדרים אם החרטה גורמת עקירת הנדר אלא שיש גז"ח שצריך הסכמת ב"ד ואז ממילא החרטה מתירה, או שבאופן שהנדר מתחרט אז ב"ד מחדש היתר, ול' השי"ך חו"מ סי' רנ"ה ס"ק ו' דשאלה מהני משום אתי דיבור ומבטל דבור, וע"כ לא מהני אחר שבא ליד גזבר, משמע לכא' שהב"ד מחדש היתר, ובגיטין פ"ג ב' היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר כו' הרי נדרים דנודר אוסר וחכם מתיר הא א"ר יוחנן אין חכם מתיר כלום אלא בחרטה, ולכא' בקו' הגמ' סברו שהחכם הוא המתיר וע"כ אמרו דמצינו זה אוסר וזה מתיר, ותי' בגמ' שאין חכם מתיר אלא דהחרטה מתרת וע"כ לא חשיב זה אוסר וזה מתיר.

ובמק"א כתבנו לדון אם צריך שכל הב"ד יתירו או דסגי ברוב ומיעוט כמו כל דין, ויתכן דזה תלי' בהני"ל דאם ב"ד רק מבררים שהחרטה מועלת סגי ברוב, אך אם הב"ד עצמם הם עושים חלות ההיתר אפשר שצריך שכל הב"ד יתירו. והשתא אם הב"ד הוא המתיר יש מקום לומר דעושים בזה תנאי, אבל אם הב"ד רק מבררים שהחרטה מתרת אין כאן חלות שנעשית ע"י הב"ד א"כ מאי שייך שיעשו תנאי.

ועוד יש לדון שלא מצינו שב"ד יכולים להתיר נדר ע"י שליח, וע' בנדרים ח' ב' מחלוקת בראשונים או הנודר יכול לשלוח שליח לב"ד, אבל ד"ז אין מסתבר שב"ד יעשו שליח שאינו מהב"ד להתיר וא"כ לכא' חשיב מילתא דליתא בשליחות דליתיה בתנאי כמבואר בכתובות דף ע"ד, ואיך מהני בזה תנאי.

והנה בנוזר י"א תנן הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומטמא למתים הרי"ז נזיר ואסור בכולן וא"י שם בגמ' משום דהוי מתנה עמ"כ בתורה, והק' בתו' תיפוז"ל דמילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, ותי' דיש שליחות בקרבנות נזיר, ובגהש"ס כ' ק"ל דעדיין איך יתורץ ההיא דנדרים ר"פ ואלו נדרים קונם רחיצת עולם אם ארחץ הא נדרים א"א לקיים ע"י שליח וצ"ע, וכמו כן אפשר להק' מנדרים דף י"ד ב' קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר, [וע' ברמב"ן ב"ב קכ"ו דמה שאדם עושה עם עצמו א"צ למשפטי התנאים].

ובש"מ בנוזר י"א ופנ"י בכתובות נ"ו כ' דמה דילפי' משפטי התנאים מבני גד ובני ראובן הוא רק במעשה שהוא חידוש שתנאי מבטלו וע"ז ילפי' מבני גד ובני ראובן, אבל מה שחל בדיבור אין זה חידוש דהדיבור מבטלו דדיבור מבטל דיבור וע"כ א"צ בזה למשפטי התנאים וע"כ מהני גם מה דליתא בשליחות, וכ"כ בהגהות מרדכי כתובות סי' ר"צ.

והר"ן בפסחים (דף ג' מדפי הרי"ף) כ' שא"א לעשות שליח להפקיר, וק' דהואיל וכל מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, ולהר"ן שאין שליחות בהפקר אטו לא יהא תנאי בהפקר, וע' בתשו' רע"א סי' קמ"ה שכי' דמה שמבואר בנדרים סופ"ד דהפקר ליום אחד מהני ומבואר שם בפ"י הרא"ש שמי שזכה באותו יום זכה לעולם, הוא מדן תנאי שעושה הפקר בתנאי שאם לא יזכה בו אדם היום יבטל ההפקר ומבואר דמהני תנאי בהפקר, וכ"ה במקור חיים סי' תמ"ח ס"ק ט' שהביא מהג"א בפ' כל שעה דיכול להפקיר ע"ד לזכות אחר הפסח ופי' במקו"ח דהוא תנאי. והק' דהרי ליתא בשליחות כמבואר בר"ן וא"כ איך מועיל תנאי, ותי' ע"פ ש"מ ופנ"י הני"ל, וכן מבואר גם בבית מאיר אבהע"ז סי' ק"כ. ובשו"ת הגרע"א תשו' מ"ח הק' איך מהני תנאי בהפרה והרי ליתא בשליחות, ותי' ע"פ השי"מ ופנ"י הני"ל.

ועפ"ז אי"ש דאף שא"א שהב"ד יעשו התרת נדרים ע"י שליח, אבל אפשר לעשות בזה תנאי כיון שבדבר שחל בדיבור א"צ ללמוד מתנאי בני גד ובני ראובן.

וי"ל עוד ע"פ הרמב"ן ב"ב קכ"ו שכי' שבנזירות יכול לתלות בדעת אחרים ע"כ חשיב איתיה בשליחות, ומבואר שא"צ איתיה בשליחות ממש, אלא כל שיכול לתלות בדעת אחרים סגי.

וע' תו' כתובות ע"ד א' ד"ה תנאי שכי' וי"ל דה"ט דהואיל והמעשה כל כך בידו שיכול לקיימו ע"י שליח דסברא הוא שיהא כמו כן בידו לשוויי ביה תנאה אבל חליצה שאין בידו לקיימה על ידי שליח לא הוי בידו נמי למירמי ביה תנאה ואפי' לא יתקיים התנאי יהיה מעשה קיים, והיינו שזמה מוכח שהוא בעלים וע"כ יכול לעשות תנאי, משא"כ בדבר שאין יכול לתלות בדעת אחרים מוכח שאינו בעלים ע"ז, ולפ"ז גם אם יכול לתלות בדעת אחרים חשיב שהוא בעלים ע"ז, וא"כ י"ל שגם הב"ד יכול לתלות בדעת אחרים ומוכח שהם בעלים ע"ז ומהני תנאי.

ביטול ברוב בכלי שלא הוטבל

מעשה בא' שקנה שטים עשרה כוסות וטבל רק י"א כיון שרצה להשאיר א' שאם יהיה לו עוד כלי של ספק שיברך עליו, ובביתו ערכו שולחן לשבת ומצאו רק י"א וחפשו עוד ומצאו את הי"ב ונמצא תערובת כלי שאינו טבול בכלים טבולים.

ויש לדון בזה ביטול ברוב, אבל הוי דבר שיש לו מתירין בטבילת כולם, ואמנם בשו"ע יו"ד סי' ק"ב ס"ב: יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר בידו לעשותו בלא הפסד. ע"כ. ולכא' בטבילה אין הפסד, [אא"כ הטבילה רק בתשלום].

אלא שיש לדון לפי הצ"ח שרק באכילה שייך דשיל"מ דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, אבל לענין שימוש כיון שאפשר להשתמש גם היום וגם למחר ל"ש עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, וא"כ נמצא שבשבת שא"א לטבול יהיה מותר להשתמש ולמחר יטביל כולם מספק.

נדבת ידידנו הרבני החשוב
ממקורבי מורנו ורבנו שליט"א
מו"ה ירמ' יוזשעף הי"ו
לרגל נשואי בתו תח' בשעתו"מ